

Rozwój mowy dziecka w wieku przedszkolnym

Mowa jest dźwiękowym porozumiewaniem się ludzi. Składa się na nią proces nadawania i odbioru mowy oraz wytwór mówienia i rozumienia, czyli tekst.

Nadawanie polega na wytwarzaniu określonych treści myślowych i przekazaniu ich odbiorcy za pomocą odpowiednich ruchów narządów mownych. **Odbiór** wypowiedzi nadawcy przez odbiorcę następuje wtedy, gdy usłyszane i zidentyfikowane dźwięki zostaną skojarzone z odpowiednią treścią.

Rozwój mowy wiąże się ściśle z całokształtem życia dziecka, jest jednym z jego komponentów. Mowa wywiera wpływ na powstawanie i kształtowanie się czynności umysłowych i stanów emocjonalnych, zaś uczucia i stany emocjonalne oddziałują na rozwój mowy. Dziecko uczy się naśladować innych ludzi, dlatego tak ważna jest rozmowa rodziców ze swoimi pociechami.

Rozwój mowy przebiega prawidłowo, gdy dziecko:

- mówi dużo i wyraźnie, wypowiadając wszystkie głoski poprawnie
- jego wypowiedzi są poprawne gramatycznie
- rozumie, co się do niego mówi
- mówi melodyjnie i swobodnie, tzw. czystym głosem (nie nosowo), z zachowaniem intonacji, płynnie
- w czasie wypowiedzi układa język prawidłowo wewnątrz jamy ustnej (język nie układa się między zębami, ani bocznie)

Jak rozwija się mowy dziecka?

TRZYLATEK:

- rozumie to, co do niego mówimy i spełnia proste polecenia, np.: podaj lalę, umyj ręczki, idziemy na spacer, itp.
- pytany podaje swoje imię
- próbuje wykonywać codzienne czynności według podanych instrukcji
- wypowiada kilkuwyrazowe zdania, mówi chętnie i dużo, używa około 1000 słów
- zadaje pytania, nie zawsze jasno sprecyzowane
- powinien wymawiać wszystkie samogłoski, spółgłoski: [p], [b], [m], [f], [w], [t], [d], [n], [l], [ś, ź, ć, dź], [ń] [k], [g], [ch], [j], [ł]. Głoski [s, z, c, dz] oraz [sz, ż, cz, dż] mogą być wymawiane jako [ś, ź, ć, dź], a głoska [r] jako [l]

CZTEROLATEK:

- rozumie i wykonuje nasze polecenia, także te zawierające wyrażenia przyimkowe: na, pod, obok, za
- rozpoznaje i nazywa podstawowe kolory
- pytany opowiada, co robi, odpowiada na pytania - dlaczego?
- potrafi mówić o przeszłości, teraźniejszości i przyszłości, czasem myli określenia czasu
- jest zaciekawiony poprawnością językową, choć w jego mowie zdarzają się niepoprawne konstrukcje gramatyczne
- zadaje dużo pytań: po co?, jakie?, dlaczego?
- używa około 1500 słów
- stosuje neologizmy dziecięce, gdy nie pamięta lub nie zna nazwy przedmiotu, czy zjawiska, np.: ucholog - lekarz od uszu. Nie należy utrzymywać neologizmów i zawsze podawać poprawną nazwę.
- powinien wymawiać: [s, z, c, dz]; głoski [sz, ż, cz, dż] mogą być wymawiane jako [s, z, c, dz], a [r] jako [l]. Nie należy zmuszać dziecka do wymowy [r], gdyż aparat mowy nie jest jeszcze wystarczająco przygotowany i może dojść do wytworzenia nieprawidłowego dźwięku.

PIĘCIOLATEK:

- stosuje wypowiedzi wielozdaniowe, opowiada zdarzenia, opisuje przedmioty i ich zastosowanie, używa różnych przyimków
- uwzględnia kolejność zdarzeń i zależności przyczynowo - skutkowe
- potrafi wyjaśnić znaczenie słów
- używa ponad 2000 słów
- dokonuje autokorekty mowy, powoli znikają nieprawidłowości gramatyczne
- może wymawiać jeszcze głoskę [r] jako [l], natomiast głoski [sz, ż, cz, dż] jako [s, z, c, dz], ale często pojawia się prawidłowe lub hiperpoprawne brzmienie, np.: [szanki] - sanki, [żęby] - zęby, [czukierek] - cukierek, [dzwonek} - dzwonek, [baron] - balon, itp.

SZEŚCIOLATEK:

- ma opanowane podstawy systemu językowego, swobodnie posługuje się mową, świadomie używa jej do przekazywania swojej wiedzy, emocji
- w sposób naturalny porozumiewa się z rówieśnikami i dorosłymi
- używa około 3000 słów
- wymawia prawidłowo wszystkie głoski

Wskazówki dla rodziców

Na co zwrócić szczególną uwagę?:

- Sprawdźmy, czy dziecko dobrze słyszy - jak reaguje na nasze pytania (czy je słyszy, czy konieczne jest kilkakrotne powtórzenie), czy nie mówi zbyt głośno, czy nie prosi o zwiększenie głośności w telewizorze, magnetofonie, radiu? Mogą to być objawy problemów ze słuchem - warto je skonsultować z lekarzem (laryngologiem). Nie zanedbujmy chorób uszu - nieleczone lub niewłaściwie leczone mogą powodować niedosłuch.
- Obserwujmy sposób oddychania dziecka (czy ma otwartą, czy zamkniętą buzię). Prawidłowy tor oddechowy to: wdech nosem - wydech ustami, mówimy na wydechu. Małe dzieci mogą mieć skróconą fazę wydechową i zaczynają mówić na wdechu.
- Przyjrzyjmy się, czy dziecko nie ślini się zbyt mocno - być może utrwaliło nawyk połykania niemowlęcego (język leży wtedy na dnie jamy ustnej).
- Sprawdźmy, czy nie występują nieprawidłowości w obrębie jamy ustnej (przerośnięte wędzidełko wargowe, skrócone wędzidełko podjęzykowe, wada zgryzu, nieprawidłowości w uzębieniu).
- Zwróćmy uwagę, czy dziecko nie obgryza paznokci i nie ssie palca - może to prowadzić do powstania wad zgryzu.
- Koniecznie dbajmy o wyleczenie infekcji górnych dróg oddechowych, szczególnie przewlekłych katarów i chrypek.
- Zwróćmy uwagę na to, jak dziecko odgryza, żuje i połyka pokarmy.
- Na każdym etapie rozwoju mowy dziecka zwracajmy uwagę na sposób wymowy głosek dźwięcznych, np.: [fusek] - wózek, [supa] - zupa, [szapa] - żaba, [palon] - balon - świadczy to o zaburzeniu dźwięczności i wymaga terapii logopedycznej.
- Obserwujmy, czy dziecko podczas mówienia nie wysuwa języka między zęby lub w inny sposób nie zniekształca głosek - w razie wątpliwości warto skonsultować się z logopedą.
- Niepłynność mowy, np.: [popopokaż mi oooobrazek], [daj, daj książkę], [wywywyglądam przez oookno] może być początkiem jąkania, które wymaga konsultacji psychologicznej i logopedycznej. U dziecka w wieku przedszkolnym może to być objaw niepłynności rozwojowej, która powinna sama ustąpić.

Zasady domowej profilaktyki logopedycznej dla rodziców - co należy robić?:

- systematycznie obserwować swoje dziecko
- jak najczęściej rozmawiać z dzieckiem, pozwolić mu mówić i słuchać

- analizować przyrost umiejętności językowo - komunikacyjnych, a w przypadku słabego przyrostu tych umiejętności skontaktować się z lekarzem/logopedą/wychowawcą/psychologiem
- zawsze mówić poprawnie, nie spieszczać i nie zdrabniać słów, czyli być przykładem starannej mowy i wymowy
- zawsze cierpliwie odpowiadać na wszystkie pytania dziecka
- jak najwcześniej osłuchać dziecko ze słowem czytany - nauczyć je obcować z książkami i dbać o nie
- często nagradzać dziecko - uśmiechem, gestem, słowem, ale też wyznaczać granice
- często żartować z dzieckiem, uczyć je wyliczanek, prostych wierszyków, piosenek
- zapewnić dziecku wiele okazji do ruchu, zabawy i pracy twórczej, stworzyć warunki do rysowania i malowania
- szanować indywidualność dziecka i uczyć je samodzielności w każdej dziedzinie życia
- dbać o odpowiednią dietę dziecka - zróżnicowaną, bogatą w witaminy, mikro - i makroelementy, podawać do jedzenia pokarmy wymagające gryzienia - są to naturalne ćwiczenia mięśni odpowiedzialnych za prawidłową wymowę

Jeżeli cokolwiek w rozwoju mowy dziecka niepokoi rodzica, jeśli dziecko nie wymawia głosek przewidzianych dla jego wieku lub wymawia je w sposób zniekształcony, ma mały zasób słownictwa (w stosunku do normy rozwojowej), z trudem buduje zdania, popełnia błędy gramatyczne i fleksyjne, jego wypowiedzi są o obniżonej zrozumiałości lub zaburzonej płynności, to warto zgłosić się do logopedy i rozpocząć ćwiczenia.

Warunkiem skuteczności terapii logopedycznej jest współpraca na linii: **logopeda - dziecko - rodzic**. Rodzice powinni kontynuować ćwiczenia rozpoczęte na zajęciach logopedycznych.

Nie wymagajmy od dziecka zbyt wczesnego wymawiania poszczególnych głosek. W przypadku głosek zbyt trudnych na danym etapie rozwoju dziecko często zaczyna je zniekształcać, wymawiać nieprawidłowo i taka wymowa utrwała się. Zlikwidowanie błędnych nawyków artykulacyjnych jest trudniejsze niż wywołanie nowych. Nie zawstydzajmy dziecka z powodu błędnej wymowy, ponieważ hamuje to jego chęć do mówienia, obniża samoocenę. Wspierajmy je w pokonywaniu trudności i pamiętajmy, że to my, rodzice, jesteśmy pierwszymi i najważniejszymi nauczycielami mowy.